



01-08-21

Drie deskundigen over ons toekomstige landschap: ‘Vleesfabrieken en hoge kassen’

Eefje Oomen

De boer ligt onder vuur, maar kunnen we ons wel een Nederland voorstellen zonder boerderij? Drie deskundigen filosoferen over de vraag hoe het land eruit zou zien als de akkers, weides en koeien verdwijnen.



‘Velden vol zonnepanelen, vréselijk’

Friso de Zeeuw, emeritus hoogleraar gebiedsontwikkeling (TU Delft), adviseur, projectontwikkelaar, voormalig gedeputeerde Noord-Holland:



Friso de Zeeuw © Marcel Krijger

‘Ik wil zo’n gedachte-experiment best aangaan, maar wel benadrukken: het is niet meer en minder dan een gedachte-experiment. En laten we het bij elk gedachte-experiment óók over geld hebben. Anders wordt het wel een heel vrijblijvende zweefpartij. Zo’n scenario waarbij je alle landbouwgrond in de toekomst laat verwilderen, kan bijvoorbeeld om financiële redenen al niet. Wij zijn namelijk helemaal niet bij machte de natuur haar gang te laten gaan, wij Nederlanders blijven erbovenop zitten.

Kijk naar de Oostvaardersplassen, waar we het niet kunnen aanzien dat dieren in de winter sterven. Dat betekent dus dat je al die ‘wilde’ gebieden moet beheren en dat wordt veel te duur. Tweede scenario: we gebruiken de landbouwgrond voor woningen. Alleen hebben we dan al aan een paar procent genoeg om het woningtekort op te lossen en blijft er dus heel veel grond over. Derde scenario: we laten Nederland deels onder water lopen, bijvoorbeeld om toekomstige overstromingen op te vangen en we zetten de rest vol met ‘goedkope’ natuur. Natuur die nauwelijks onderhoud nodig heeft, zoals moeras of populieren. Maar of Nederland er in dit scenario leuker op wordt? In een vierde scenario gebruiken we alle voormalige landbouwgrond om energie op te wekken. Dan krijg je van die eindeloze velden vol windturbines en zonnepanelen en dat lijkt me persoonlijk een horrorscenario: vreselijk. Nog even los van het feit dat er landen zijn die dit qua zonne- en windkracht beter kunnen dan wij. Dus, nee, ik denk niet dat Nederland zonder boerenlandschap kan. Het levert ons geld op, het is een stuk van onze identiteit en het zorgt voor prettige afwisseling.

Als je vanuit de lucht kijkt, is Nederland toch geweldig? Dichtbevolkt, zeker, maar met relatief kleine steden met volop groen en water ertussen. Vergelijk dat maar eens met de enorme stedelijke gebieden rond Parijs en Londen. Daar is nauwelijks nog sprake van ‘buitengebied’. Of kijk naar de stadstaat Singapore, goed ingericht, maar met weinig groen. Of naar Los Angeles, waar alles weer zó uitgestrekt is dat je relatief ver van voorzieningen zit. Er zullen in de toekomst dus ook boerenbedrijven zijn, maar wel minder. Sommige boerderijen in de buurt van natuurgebieden zullen door de stikstofproblematiek moeten stoppen. Vernieuwende agrarische bedrijven zullen wél terechtkunnen in Zeeland, Groningen, of de polders: de plekken met de beste landbouwgrond. Elders, in veenweidegebieden, zullen boeren meer rekening met de natuur moeten houden. Minder mest gebruiken, later maaien om jonge weidevogels te sparen, het water in hun sloten hoog houden om de veenlaag te conserveren: daar halen weidevogels voedsel uit.’’

‘Uitgestrekte moerasgebieden of juist één grote groene tuinstad’

Menno Schilthuis, hoogleraar biodiversiteit (Universiteit Leiden), onderzoeker biodiversiteitscentrum Naturalis:



Menno Schilthuis © Joris Van Gennip

‘Als we alle landbouwgrond een andere bestemming geven, moeten we al ons voedsel uit het buitenland halen: dat is vrij rigoureuus. We zouden dus een tussenvorm kunnen bedenken waarbij we toch wat landbouw behouden, maar dan op andere plekken. Kassen op daken bijvoorbeeld. Of drijvende kassen op zee. De huidige landbouwgrond kunnen we, in het eerste scenario dat ik voor me zie, het beste laten verwilderen tot uitgestrekte moerasgebieden met rietlanden en wilgenbossen, en eiken, beuken en berken op de hoger gelegen delen. Naaldbossen, zoals op de Veluwe, zullen in dit plan verdwijnen want die zijn allemaal aangeplant. De nieuwe moerasgebieden trekken purperreigers aan, roerdompen, aalscholvers, futen, karekieten, otters en bevers. Ik zie wolven naar de hoger gelegen delen trekken. En, ja, ik kan me voorstellen dat je bij het woord ‘moeras’ aan zwermen muggen denkt, maar die hoeven geen probleem te zijn, omdat er in dit scenario ook volop insectenetende vogels zijn. In het tweede futuristische scenario dat ik voor me zie, maken we van Nederland een soort grote groene tuinstad met huizen die we over het hele land uitsmeren. Een mozaïek van plukjes bebouwing met veel wild groen ertussen.

Spul dat we nu onkruid noemen, maar ook leeuwenbek, varens, kruiskruid, ga zo maar door. In zo’n scenario zullen er meer vogels zijn die in een stenige omgeving gedijen. Gierzwaluwen, uilen, valken. We moeten dan wel van de wegen af die het landschap versnipperen en dieren als otters zo vaak het leven kosten. Ik stel me dus voor dat we in dit plan alle wegen, waar tegen die tijd vast zelfrijdende auto’s overheen zoeven, onder de grond stoppen of in begroeide heuvels verbergen. Beide toekomstscenario’s bevallen me wel. Het moerasplan heeft iets nostalgisch; we gaan terug naar de tijd vóór de grootschalige landbouw. En in het tweede zijn we juist heel vernieuwend en stellen we als gidsland een voorbeeld voor de rest van de wereld. In beide gevallen is er meer groen en minder milieuvervuiling, dus winst voor mens en dier. En die tulpenvelden, akkers en weiden? Ik zal ze niet erg missen. Ik vind het huidige landschap erg kunstmatig.’

‘Vlees kweken in fabrieken en groenten telen in hoge kassen’

Peter van der Wel, econoom, futuroloog, schrijver:



Peter van der Wel. © Privebeeld

‘Ik vind het altijd een beetje raar als mensen zo zwijmelend doen over die prachtige boerenvelden, want die zijn eigenlijk vrij saai. Gras, gras, nog eens gras, en ook steeds hetzelfde soort gras. En de weides stinken naar mest. Maisvelden vind ik ook niks. Die liggen de grootste deel van het jaar braak en als er iets groeit, kun je er niet eens doorheen kijken. Dus, nee, het kost me geen moeite om me een mooier en fijner Nederland voor te stellen

zónder dat eindeloze boerenlandschap. Ik denk dat we ons erbij neer moeten leggen dat de agrarische sector zoals die nu bestaat, passé is. Ze slurpt subsidie, ze veroorzaakt veel milieuproblemen, er zijn anno 2021 handiger methodes om aan eten te komen, en er is steeds meer weerstand tegen de intensieve landbouw en veeteelt. Ik zie een Nederland voor me waarbij we nog steeds wel voedsel produceren, omdat het nu eenmaal goedkoop en goed voor het milieu is als we dat dicht bij huis doen. Maar we doen dat wel op een andere manier. In fabrieken, waar we kweekvlees fabriceren. In van die hoge kassen, waar we véél verbouwen op wéinig grond: vertical farming. En in kleine biologische boerderijen.

Daar kun je in de toekomst nog goede groenten en vlees kopen, die natuurlijk wel meer kosten dan nu. Als we het zo aanpakken, houden we in Nederland heel veel ruimte over en, nee, die ruimte hoeft niet volgebouwd te worden, want de bevolking loopt de komende decennia terug. We gaan, zo stel ik me voor, grote delen van Nederland lekker laten verwilderen tot grote natuurgebieden met struiken, bloemen en bomen, want we moeten niet vergeten dat Europa lang geleden een bebost continent was. Nederlanders wonen in de toekomst nog steeds vooral in steden, want de groei van de steden ten koste van het platteland houden we niet tegen. Misschien dat het platteland vooral iets voor rijke mensen wordt die zich er voor hun rust terugtrekken. In de grotere stedelijke gebieden zal door een andere indeling van Nederland juist méér ruimte zijn voor natuur, parkjes, tuintjes. Ik kan me voorstellen dat iedereen die het wil zijn eigen tuin heeft, met eigen kippen. We hebben daar ook tijd voor, want we hoeven in de toekomst dankzij de technologische ontwikkelingen steeds minder uren te maken. Ja, of je nu ambtenaar bent, of advocaat, of accountant: de techniek zal steeds meer overnemen. Zie je, ik zei toch: een mooier en fijner Nederland?”